

Paweł SMOLIŃSKI • Stefania ŚRODA-MURAWSKA
Elżbieta GRZELAK-KOSTULSKA

UCZESTNICTWO W KULTURZE W MAŁYM MIEŚCIE. PERSPEKTYWA POKOLENIA Z

Lic. Paweł Smoliński – *Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu*
Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej
ul. Lwowska 1, 87-100 Toruń
e-mail: 281642@stud.umk.pl

3

Dr Stefania Środa-Murawska, Dr hab. Elżbieta Grzelak-Kostulska, prof. UMK
– *Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu*
Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej
Katedra Studiów Miejskich i Rozwoju Regionalnego
ul. Lwowska 1, 87-100 Toruń
e-mail: steffi@umk.pl; grzelak@umk.pl

ZARYS TREŚCI: We współczesnym świecie sektor kultury może być wykorzystany jako panaceum na problemy związane z rozwojem miast i jako stymulator rozwoju społeczno-gospodarczego miasta (*culture-led development*). Obecność kultury uatrakcyjnia zdegradowane obszary, ponadto jest czynnikiem przyciągającym wysoko wykwalifikowany kapitał społeczny. Kultura jest instrumentem, który pozwala na regenerację miejskich terenów przemysłowych, a także narzędziem, które doskonale sprawdza się w działaniach rewitalizacyjnych obszarów miejskich. Nie da się jednak wykorzystać jej potencjału, jeżeli odgrywa w życiu społeczności tylko marginalną rolę. Dlatego też celem badania było rozpoznanie zakresu uczestnictwa przedstawicieli pokolenia Z w działaniach związanych z sektorem kultury. Owe uczestnictwo rozumiane było jako m.in. korzystanie z instytucji kultury zlokalizowanych na terenie Nowego Miasta Lubawskiego, niewielkiego ośrodka powiatowego zlokalizowanego w województwie warmińsko-mazurskim. Z tego względu analizie poddano także opinie respondentów dotyczące funkcjonowania miejskich placówek kultury.

Zgodnie ze wstępnymi założeniami wśród ankietowanych dominuje głównie bierne uczestnictwo w kulturze. Do najczęstszych aktywności respondentów, identyfikowanych z sektorem kultury, należą przede wszystkim codzienne słuchanie muzyki, oglądanie telewizji czy też czytanie książek. Sporadycznie badani korzystają z oferty teatru czy kina, w tym celu udają się do większych miast. Specyficzny model partycypacji w kulturze spowodowany jest utrudnioną dostępnością oraz nieadekwatnym dopasowaniem oferty sektora kultury do potrzeb mieszkańców małego miasta. Badane pokolenie Z radzi sobie z tym problemem dzięki umiejętnościom technologicznym, pozwalającym na eliminowanie wskazanych ograniczeń.

SŁOWA KLUCZOWE: Sektor kultury, pokolenie Z, partycypacja społeczna.

PARTICIPATION IN CULTURE IN A SMALL CITY. GENERATION Z PERSPECTIVE

ABSTRACT: In contemporary world cultural sector is a panacea for cities development problems, it can also be a socio-economic city's development stimulator (culture-led development).

The presence of culture makes degraded areas more attractive, and it is also a factor that attracts highly qualified social capital. Culture is an instrument that allows revitalization of post-industrial urban areas, as well as a tool that works well in urban regeneration activities. However, its potential cannot be used if it plays only a marginal role in the life of the community. Therefore, the aim of the study was to recognize the extent of participation of representatives of generation Z in activities related to the cultural sector. That activity was understood as usage of cultural institutions located in the city or participation in the activities of cultural organizations operating in Nowe Miasto Lubawskie, a small poviat town located in the Warmian-Masurian Voivodeship. For this reason also respondent opinions of municipal cultural institutions functioning were analysed.

According to the initial assumptions, among the respondents dominate mainly passive participation in culture. The most common activity identified with cultural sector including above: daily listening to music, watching TV or reading books. Occasionally, the respondents use the offer of the theatre or cinema, due to that they go to larger cities. Specific model of participation in culture is caused by difficult accessibility and inadequate adjustment of the cultural sector's offer to the small town inhabitants' needs. Tested Generation Z deal with that problem within technological skills, which allows them to eliminate those limits.

KEYWORDS: Cultural sector, Generation Z, social participation.

3.1. Wprowadzenie

Sektor kultury, będąc jednym z czynników stymulujących rozwój społeczno-gospodarczy, pozwala na budowanie oraz wzmacnianie kapitału społecznego. Instytucje kultury ulokowane w przestrzeni miasta stanowią miejsce spotkań lokalnych społeczności, integrując je, są też miejscem budowania tożsamości lokalnej, generują współpracę z organizacjami pozarządowymi (Środa-Murawska 2013, 2019). Mieszkańcy miasta, poprzez udział w wydarzeniach kulturalnych, korzystanie z oferty instytucji kultury oraz zaangażowanie w inicjatywy obywatelskie

przyczyniają się do wzmocnienia kapitału społecznego miasta. Fundamentalne znaczenie ma postawa samych mieszkańców rozumiana jako partycypacja społeczna w sektorze kultury (Kirby i in. 2003). Dostępność tzw. kapitału kulturowego (Robbins 2005; Broszkiewicz 2010; Lis i in. 2014) wpływa korzystnie na postawy oraz zachowania lokalnej społeczności. W przypadku małych miast często diagnozuje się niski poziom kapitału społecznego, co jest wynikiem szeregu negatywnych procesów społeczno-gospodarczych (Będzik 2008, 2010; Janoś-Kresło 2008; Kotarski 2013). Partycypacja społeczna w powiązaniu z sektorem kultury może być jedną ze ścieżek na odwracanie negatywnych zjawisk w przestrzeni miast małych.

W tym kontekście celem badania było rozpoznanie zakresu oraz sposobu uczestnictwa młodzieży licealnej w kulturze, reprezentującej pokolenie Z. Wspomniane uczestnictwo rozumiane jest m.in. jako korzystanie z instytucji kultury zlokalizowanych na terenie miasta czy też partycypację w działalności organizacji kulturalnych działających w Nowym Mieście Lubawskim. Choć szerszy kontekst analizy obejmuje także uczestnictwo w formach kultury pozainstytucjonalnej, szczególną uwagę skupiono na jej sferze instytucjonalnej. Opinie badanych na temat działalności lokalnych placówek, czy stymulowania młodzieży do współtworzenia kultury, a tym samym najbardziej pożądanego czynnego w niej uczestnictwa, pozwoliły ustalić, w jakim stopniu ich oferta odpowiada zapotrzebowaniu. Uzyskane wyniki, obok waloru poznawczego, nabierają znaczenia dla władz lokalnych, wskazując kierunek podejmowanych w tym obszarze działań.

Zakres czasowy analizy obejmuje pierwszą połowę roku 2018. W okresie od stycznia do czerwca poddano badaniom ankietowym młodzież szkół średnich na terenie Nowego Miasta Lubawskiego.

3.2. Sektor kultury a partycypacja społeczna

Oblicze kultury zmienia się pod wpływem wielu procesów zarówno globalnych, jak i lokalnych. Przykładem tego typu procesów może być pojawienie się nowych mediów i technologii informatycznych. W bardzo szybkim tempie uległ przekształceniu krajobraz kulturowy, czego wyrazem są zmiany w przestrzeniach miast, wsi, a nawet całych regionów (Duxbury i in. 2011; Namyślak 2013; Klasik 2014; Obłąkowska-Kubiak 2014). Jednak aspektem, który dotykają największe przeobrażenia jest system wartości, postawy oraz styl życia ludności (Sanetra-Szeliga 2013). W wyniku diametralnych zmian ukształtował się zupełnie nowy model partycypacji społecznej w kulturze, a ponadto wykształcił się nowy typ odbiorcy-uczestnika kultury (Jedlewska 2009).

Użyty w opracowaniu termin „partycypacja” określa nie tylko sam proces uczestnictwa, ale i kreowanie poprzez uczestnictwo. Partycypacja społeczna¹ w sektorze

---

¹ Partycypacja społeczna może dotyczyć wielu sektorów współczesnego życia miejskiego. Zaczynając od działań związanych z planowaniem przestrzennym, poprzez partycypację mieszkańców w planowaniu oraz wydatkowaniu budżetu obywatelskiego, aż po

kultury może być zatem rozpatrywana w dwojaki sposób, przede wszystkim jako bierny odbiór wytworzonych dóbr, ale także jako zyskujący na popularności model aktywnego uczestnictwa poprzez kreowanie zasobów kultury oraz realny wpływ na kształt sektora kultury w miejscu zamieszkania odbiorcy (Przybyszewska 1982; Morrone 2006). Sam proces pogłębionej partycypacji jest niezwykle ważny dla budowy kapitału społecznego danego obszaru (Fagence 2014; Środa-Murawska i in. 2018). Poprzez tak rozumianą partycypację, czyli inaczej aktywny wpływ, wytwarzane są działania wzmacniające potencjał społeczeństwa (Levasseur i in. 2010), który z kolei jest istotny nie tylko dla sektora kultury. Wieloaspektowy ogół działań wpływa na tworzenie społeczeństwa odpowiedzialnego i aktywnego.

Partycypacja w kulturze to przede wszystkim proces, w którym następują powiązania społeczności z obiektami materialnymi (stąd tak ważna wiedza dotycząca oceny placówek kultury). W jego trakcie dochodzi do nabywania nowych kompetencji społecznych, kulturowych, wiedzy, a także wypierania tych już niepotrzebnych. Efektem jest zmiana sposobu uporządkowania elementów składających się na daną zbiorowość, a więc jej kultura (Krajewski 2013).

Być może warto rozważać partycypację w kulturze wieloetapowo. W największym uproszczeniu proces rozpoczyna partycypacja utożsamiana z uczestnictwem w kulturze na zasadzie jej odbioru, w formie czytania książek, oglądania telewizji, czy słuchania muzyki. Wśród sposobów korzystania z zasobów kultury wysokiej wyróżnia się uczestnictwo w seansach filmowych, spektaklach teatralnych, wernisażach oraz wystawach dzieł sztuki. Nabycie nawyku obcowania z kulturą na opisanych zasadach otwiera pole dla drugiego etapu, jakim może być aktywne uczestniczenie w tworzeniu kultury. Osiągnięcie tego poziomu zaawansowania wydaje się szczególnie pożądane z perspektywy wspólnych korzyści oraz budowania społeczeństwa obywatelskiego i kapitału społecznego. Tym samym istotnego znaczenia nabierają wszelkie analizy diagnozujące różne formy angażowania się mieszkańców w działania z zakresu kultury.

Uczestniczenie w życiu lokalnej społeczności pełni bardzo ważną funkcję, gdyż to mieszkańcy wprowadzają unikalny charakter miejsca, wpływając na jego kształt oraz atrakcyjność. Poprzez proces partycypacji dokonuje się pośrednio również drugi ważny proces, jakim jest integracja społeczna (Gąciarz i in. 2008; Górka 2013). Zaangażowanie w wydarzenia odbywające się w miejscu zamieszkania, czy też korzystanie z dostępnych, gotowych usług sprawia, że mieszkańcy nawiązują interakcje społeczne, w wyniku których pogłębia się ich odczucie przywiązania do miejsca. Dzięki partycypacji społeczności są bardziej zintegro-

---

wspólny dialog mieszkańców oraz zarządzających w kwestiach spornych (Szlenk-Dziubek i in. 2018). Jednakże jednym z niedocenianych i pomijanych w politykach miejskich (Środa-Murawska i in. 2017), jak i literaturze jest sektor kultury, który to odgrywa ogromne znaczenie w procesach tworzenia unikatowości społeczności lokalnych oraz tożsamości samego miasta (Środa-Murawska 2019).

wane, lepiej rozumieją swoje potrzeby, a co najważniejsze potrafią działać razem w różnych aspektach życia obywatelskiego (Środa-Murawska i in. 2018). Sam sektor kultury przyczynia się do budowania i wzmacniania kapitału społecznego (Landry, Hyams 2013). Członkowie lokalnych społeczności, biorąc udział w wydarzeniach kulturalnych, korzystając z oferty instytucji kultury oraz angażując się w inicjatywy obywatelskie, budują kapitał społeczny, tak potrzebny w małych miastach zmagających się z wieloma problemami natury społecznej czy ekonomicznej.

3.3. Metodyka

Biorąc pod uwagę wieloaspektowość procesu partycypacji w kulturze oraz potencjał, który niesie on za sobą w kwestii budowania kapitału społecznego i tożsamości danego miejsca, w opracowaniu skupiono się na sposobie oraz zakresie partycypacji przedstawicieli pokolenia Z w działaniach powiązanych z sektorem kultury. Przyjęto, że występują tu pewne prawidłowości wynikające z wybranych cech społeczno-demograficznych respondentów, jak płeć, miejsce zamieszkania czy sytuacja ekonomiczna. Założono także, że uczestnictwo w kulturze pojawia się wtedy, gdy podaż w tym obszarze jest zbieżna z zapotrzebowaniem odbiorców. Im bardziej profil usług odpowiada zainteresowaniom, tym uczestnictwo w kulturze staje się bardziej powszechne, co można mierzyć częstotliwością podejmowania poszczególnych aktywności. Szerokie korzystanie z kultury otwiera pole do uaktywnienia na większą skalę (poza występującymi wcześniej jednostkowymi sytuacjami) etapu pogłębionej partycypacji, którą należy rozumieć, jako twórcze zaangażowanie w działalność w tym obszarze i kreowanie kultury.

W przeprowadzonym badaniu posłużono się autorskim kwestionariuszem ankietowym składającym się z 16 pytań, na które odpowiedzi udzieliła młodzież licealna Nowego Miasta Lubawskiego w 2018 roku, reprezentująca pokolenie Z. W artykule przedstawiono niektóre z wyników uzyskanych podczas badania. Ankietyzacja młodzieży Nowego Miasta Lubawskiego stanowiła badanie pilotażowe w ramach projektu NCN pt. „Rozwój małych miast w Polsce w oparciu o sektor kultury”². Próba badawcza wyniosła 248 osób i objęła osoby w wieku od 16 do 19 lat (ankietę skierowano do wszystkich uczniów). Przy założeniu poziomu ufności 95% oraz błędu maksymalnego 5%, a także liczby mieszkańców Nowego Miasta Lubawskiego spełniona została minimalna wielkość próby badawczej. Wśród respondentów, ze względu na charakter szkół (liceum ogólnokształcące), wystąpiła nadreprezentacja kobiet (66%), dlatego w części analitycznej zwrócono uwagę na porównywanie wyników w obrębie populacji kobiet i mężczyzn. Pod względem miejsca zamieszkania badani w 54% reprezentują wieś, w 46% miasto, co wynika z zasięgu oddziaływania badanych szkół. Swoją sytuację respondenci z reguły oceniają jako dobrą (47%) i przeciętną (41,5%). Tylko 4% uznało ją za złą, dlatego

² Grant nr 2015/1/D/HS4/02572.

odpowiedzi tej kategorii zostały włączone do grupy wskazującej na przeciętną sytuację. Co dziesiąty badany deklaruje, że jego sytuacja materialna jest bardzo dobra.

Definiując za A. Zajadacz (2014) grupę społeczną, którą określa się mianem pokolenia Z można stwierdzić, iż jest to pokolenie osób, które „podróżuje przez życie” wspólnie doświadczając podobnych wydarzeń. Oznacza to, że dzielą to samo środowisko społeczne, polityczne, historyczne i ekonomiczne (Williams, Page 2010). W odniesieniu do przeprowadzonego badania, wybór przedstawicieli pokolenia Z daje obraz zachowań oraz skłonności pewnej spójnej grupy społecznej. W tym rozumieniu pokolenie Z to osoby urodzone po 1994 roku, które ukształtował szereg wspólnych doświadczeń składających się na poczucie braku stabilności wywołane przez globalny terrorizm, następstwa 9/11 (11 września 2001 r.), przemoc w szkole, niepewność gospodarczą, recesję i kryzys hipoteczny. Ta globalna, zróżnicowana generacja, kształtowana przez wiele różnorodnych czynników i idei wierzy, że ma wpływ na wydarzenia w szerokiej skali i potrafi wizualizować spodziewane zmiany. Przedstawiciele tego pokolenia są bardzo pomysłowi, innowacyjni i myślą niekonwencjonalnie. Wywierają też duży wpływ na podejmowanie decyzji w rodzinie odnośnie nabywanych produktów i usług. Kontynuują występujące w starszej generacji trendy związane z oczekiwaniem różnorodności produktów i usług (Ford 2006; Grier i in. 2007; Williams, Page 2010; Zajadacz 2014; Dąbrowski i in. 2016). Patrząc przez pryzmat sektora kultury jest to niezwykle cenny i perspektywiczny obiekt badawczy. Przyzwyczajenia oraz obecne rytuały osób urodzonych po roku 1994, w przyszłości będą wpływały na realne trendy, zarówno w sposobie życia, jak i korzystania z usług kulturalnych. Badanie sposobu oraz zakresu partycypacji w kulturze celowo ulokowano w przestrzeni małego miasta. Za literaturą przyjęto, że małe miasta w Polsce to ośrodki liczące do 20 000 mieszkańców (Eberhardt 1986; Czyż 2000; Kwiatek-Sołtys 2004; Grzelak-Kostulska 2009; Mazur 2009).

Teren badań wyznacza obszar Nowego Miasta Lubawskiego, położonego w północnej Polsce, w województwie warmińsko-mazurskim. Według danych z roku 2018 zajmuje powierzchnię 11 km² (Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego – BDL GUS). Ośrodek jest siedzibą powiatu nowomiejskiego. Przez miasto przebiega droga krajowa nr 15 łącząca Nowe Miasto Lubawskie z takimi ośrodkami, jak: Ostróda, Toruń, Gniezno, Krotoszyn oraz Trzebnica.

W 2018 roku miasto liczyło 10 925 mieszkańców (BDL GUS), liczba ludności miasta w porównaniu do poprzednich lat sukcesywnie zmniejsza się. Gęstość zaludnienia w mieście wynosiła średnio 967 osób na 1 km².

W strukturze wieku mieszkańców Nowego Miasta Lubawskiego przeważają osoby w wieku produkcyjnym, ich odsetek wynosi 61,4% ogółu mieszkańców, następną grupą jest kategoria wieku poprodukcyjnego, stanowiąca 20,4% ogółu, natomiast najmniej liczną kategorią są osoby w wieku przedprodukcyjnym – ich odsetek wynosi 18,2% ogółu mieszkańców.

Populacja Nowego Miasta Lubawskiego w sensie demograficznym wykazuje cechy regresywne: utrwała się bardzo niski współczynnik urodzeń, przy tendencji do wydłużania czasu trwania życia. Występuje widoczna już przewaga starszej grupy wieku nad młodszą. W układzie płci występuje zauważalna przewaga kobiet, szczególnie w wieku ponad 45 lat.

Negatywne skutki starzenia demograficznego pogłębia znaczny odpływ migracyjny ludności do większych ośrodków miejskich oraz wysoki współczynnik emigracji. Zjawisko to spowodowane jest niską atrakcyjnością rynku pracy, szczególnie dla osób w wieku produkcyjnym mobilnym. W przypadku młodzieży uczącej się brak różnorodności w zakresie oferty edukacyjnej powoduje jej odpływ do miast, takich jak Toruń czy Olsztyn, a w konsekwencji migrację definitywną.

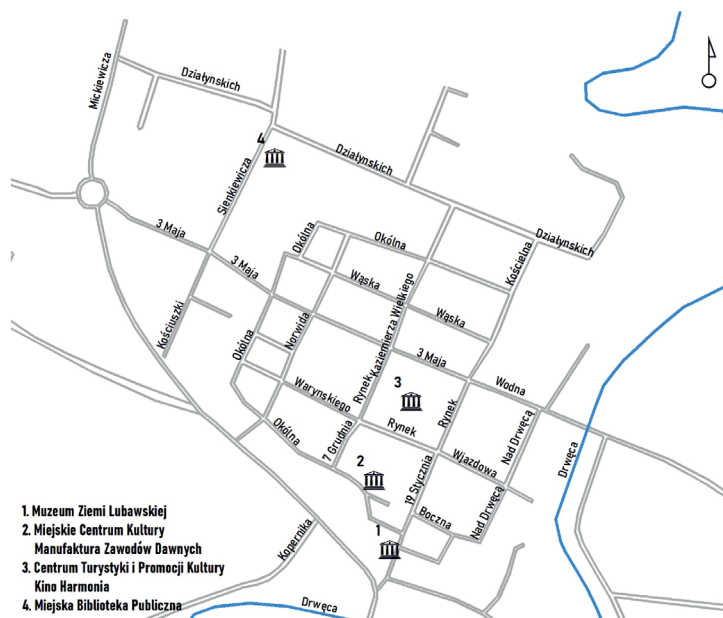
Podsumowując, mieszkańcy Nowego Miasta Lubawskiego stanowią populację o cechach regresywnych, obciążoną problemami natury demograficznej, takimi jak: niski przyrost naturalny, odpływ migracyjny poza teren miasta, a nawet powiatu, czy też województwa, co w efekcie powoduje pogłębienie procesu starzenia i wzrost dysproporcji w zakresie płci.

3.4. Infrastruktura sektora kultury w Nowym Mieście Lubawskim

Nowe Miasto Lubawskie jest miastem o słabym zróżnicowaniu oferty kulturalnej (ryc. 1), przechodzącym modernizację instytucji kultury, co łącznie sprawia, że może stanowić jedynie centrum kulturalne o zasięgu lokalnym. Wiele instytucji w mieście, ze względu na swoje niedostosowanie w stosunku do oczekiwań odbiorców oraz zły stan infrastruktury, zostało poddanych procesowi gruntownej modernizacji. W najbliższym czasie poprawione zostaną warunki lokalowe szeregu z nich, a dotychczasowa oferta będzie dostosowywana do potrzeb lokalnej społeczności.

Przykładem zachodzących zmian jest zakończony niedawno proces rewitalizacji Miejskiego Centrum Kultury, przemianowanego na Manufakturę Zawodów Dawnych. W niedalekiej przyszłości planowany jest gruntowny remont oraz przekształcenie siedziby Informacji Turystycznej, mieszczącej się w dawnym kościele ewangelickim na rynku nowomiejskim, w Centrum Turystyki i Promocji Kultury. Ta nowoutworzona instytucja będzie miała za zadanie promować Nowe Miasto Lubawskie jako miejsce ekologiczne, zrównoważone oraz przyjazne. W przyszłości planowana jest również budowa amfiteatru wraz z parkiem róż w dolinie rzeki Drwęcy. W istniejących zasobach sektora kultury w Nowym Mieście Lubawskim należy wskazać ofertę miejskiej biblioteki, kościoła, organizacji pozarządowych oraz stowarzyszeń, a także ofertę szkół publicznych.

W Nowym Mieście Lubawskim funkcjonuje jedno muzeum, jest to placówka skupiająca się na dziejach oraz tradycji Ziemi Lubawskiej. Muzeum powstało w 1959 roku z inicjatywy Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego. Jego siedzibą

Ryc. 1. Plan obszaru staromiejskiego Nowego Miasta Lubawskiego wraz z miejskimi instytucjami kultury

Źródło: oprac. własne.

jest XIV-wieczna Brama Brodnicka zwana też inaczej Kurzędnicą od miejscowości Kurzędnik sąsiadującej z miastem. Brama jest pozostałością po dawnych miejskich murach obronnych. Zbiory muzeum obejmują eksponaty związane z historią oraz kulturą ludową Ziemi Lubawskiej, począwszy od epoki kamienia poprzez średniowiecze aż po przedmioty codziennego użytku z XIX i XX wieku.

W mieście funkcjonuje Galeria Sztuki „Przestrzeń Gruzownia” mająca swoją siedzibę w Miejskim Centrum Kultury w Nowym Mieście Lubawskim. W tym miejscu okresowo organizowane są wystawy twórczości lokalnych artystów oraz młodzieży licealnej. Dodatkowo takie wystawy odbywają się w zmodernizowanym budynku Miejskiej Biblioteki Publicznej, Zespole Szkół im. C.K. Norwida oraz na nowomiejskim rynku.

Z kolei kino „Harmonia” zlokalizowane jest na rynku miejskim, w budynku dawnej ewangelickiej świątyni, tym samym, w którym ma siedzibę centrum informacji turystycznej. Kino jest instytucją działającą w ramach Miejskiego Centrum Kultury w Nowym Mieście. Obiekt ten jest pewnego rodzaju hybrydą, łączącą zarówno kino, jak i teatr. W tym miejscu odbywają się seanse filmowe, przedstawienia teatralne przygotowywane przez lokalną społeczność, jak i teatry objazdowe. Jest to również miejsce, w którym od pewnego czasu odbywają się konkursy szkolne, wernisaże oraz wystawy dzieł lokalnych twórców.

Można jednak zaryzykować stwierdzenie, iż lata świetności kino ma już dawno za sobą, choć w ostatnim czasie widać jego wzmożoną działalność, z czego najbardziej zadowolona jest młodzież. Ponadto z wywiadu przeprowadzonego z zastępcą Burmistrza Nowego Miasta Lubawskiego Krzysztofem Widźgowskim oraz Kierownikiem Referatu Promocji i Współpracy Zagranicznej Jerzym Grządzielewskim można wywnioskować, że czynione są pewne plany wzmocnienia działalności tej instytucji. Rozmówcy w swoich wypowiedziach poruszyli kwestię kompleksowej modernizacji budynku oraz utworzenia kolejnej jednostki, jaką będzie Centrum Turystyki i Promocji Kultury. Działania te zostaną sfinansowane w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji dla miasta ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Warmia i Mazury na lata 2014–2020.

Dom kultury jest to instytucja z bogatą tradycją, bardzo mocno zakorzeniona w polskim krajobrazie i świadomości odbiorców, co sprawia, że wręcz niedopuszczalne jest całkowite wyeliminowanie jej z życia społecznego (Jedlewska, Skrzypczak 2009). Potwierdza to inicjatywa lokalnej społeczności mająca na celu powstrzymanie likwidacji tej placówki. Dla wielu osób dom kultury jest miejscem, w którym po raz pierwszy mieli styczność z kulturą, nie zważając na jej rangę oraz jakość (Bobrowska 2009).

W Nowym Mieście Lubawskim nie jest oczywiście inaczej, jak w każdym mieście tej skali dom kultury stanowi źródło tradycji i szeroko rozumianej kultury. Nowomiejskie Centrum Kultury poddane zostało procesowi modernizacji oraz szeregowi przekształceń instytucjonalnych. Dotychczasowe Centrum Kultury musiało borykać się ze złymi warunkami lokalowymi oraz nieadekwatnym dopasowaniem oferty do słabo określonych potrzeb społeczności.

Poza modernizacją techniczną budynku Miejskiego Centrum Kultury, zgodnie z wypowiedzią zastępcy Burmistrza, reorganizacji poddana została również struktura instytucji. W związku z istnieniem Stowarzyszenia Rzemieślników i Rękodzielników Regionu oraz bardzo dużym zainteresowaniem mieszkańców tradycją i dziedzictwem regionu, zaplanowano przekształcenie Miejskiego Centrum Kultury w Manufakturę Zawodów Dawnych.

Według władz miasta po pomyślnie przeprowadzonym procesie rewitalizacji, polegającym na modernizacji budynku oraz reorganizacji instytucji wraz z włączeniem społeczności lokalnej w wydarzenia kulturalne, instytucja ta obierze prawidłowy kierunek rozwoju, a zamierzone przekształcenia będą w pełni odpowiadać potrzebom mieszkańców.

Ponadto, tak jak już wspomniano, w Nowym Mieście Lubawskim działa Miejska Biblioteka Publiczna. Jest to instytucja, dzięki której mieszkańcy mają nieograniczony dostęp do ponad 28 tys. książek, do zasobów Warmińsko-Mazurskiej Czytelni *on-line* oraz do stanowisk komputerowych. Dodatkowo biblioteka dysponuje Pracownią Regionalną wraz z Czytelnią Multimedialną, której użytkownicy mogą skorzystać z Sali Szkoleniowej, archiwum Historii Regionalnej, Cyfrowego Archiwum Tradycji Lokalnej oraz Lokalnego Centrum Informacji.

W ramach Archiwum Historii Regionalnej w czytelni zostały zgromadzone zbiory związane z Ziemią Lubawską. Zebrane materiały w przyszłości posłużą do utworzenia stałej ekspozycji muzealnej, a także pomogą w tworzeniu opracowań dotyczących miasta³.

Warto także dodać, że na terenie miasta działa Parafia pw. św. Tomasza Apostoła oraz liczne stowarzyszenia, wśród których należy wspomnieć o Uniwersytecie Trzeciego Wieku, Stowarzyszeniu *Res Facta Musica*, „KIS – Kreatywność, Inicjatywa, Sukces”, Stowarzyszeniu tanecznym „Bagatelka”, Nowomiejskim Towarzystwie Kultury oraz Towarzystwie Śpiewaczym „Harmonia”. Ich głównym działaniem jest szerzenie wśród mieszkańców wartości związanych z kulturą oraz dziedzictwem regionu.

Na tym tle widać, że problematyka związana z określeniem aktualnych potrzeb oraz dostosowaniem oferty do wymagań oraz oczekiwań odbiorcy jest bardzo złożona i obszerna, szczególnie jeśli mamy na myśli społeczeństwo, które doświadcza dynamicznej, zmiennej i nieprzewidywalnej rzeczywistości. Kształt oraz charakter potrzeb wydaje się być zależny przede wszystkim od wykształcenia, sytuacji społeczno-gospodarczej oraz podatności na wpływy dominującej kultury. Aby stworzyć ofertę adekwatną do potrzeb społeczeństwa należy choć w najmniejszym stopniu postarać się zrozumieć odbiorców, a następnie wprowadzać ich w sferę kultury wysokiej.

3.5. Wyniki

Analizę uczestnictwa pokolenia Z w kulturze oparto na zebranych opiniach dotyczących codziennej aktywności młodzieży, zakresu korzystania z instytucji związanych z kulturą i oceny oferty tych placówek. Do najczęstszych codziennych aktywności przedstawiciele pokolenia Z, związanych z uczestnictwem w sektorze kultury, zaliczyć należy słuchanie muzyki (94,4%), oglądanie telewizji (52,4%) i czytanie książek (20,9%).

Słuchanie muzyki to zdecydowanie najczęstsza czynność związana z kulturą, łącznie ponad 99% ankietowanych ma z nią kontakt co najmniej raz w tygodniu, przy czym aż 90% badanych określa słuchanie muzyki jako czynność codzienną. To w dużej mierze wynika ze specyfiki badanej grupy, która smartfon traktuje jako urządzenie wielofunkcyjne. Słuchanie muzyki wpisuje się w schemat typowy dla tej kategorii wiekowej.

Z kolei codzienne oglądanie telewizji deklaruje około połowy badanych. To wielkość znacznie niższa od przeciętnej dla wszystkich grup wieku, wynoszącej w Polsce około 80%. Należy jednak dodać, że wśród młodszych osób obserwuje się mniejszy udział widzów mających codzienny kontakt z programami telewizyjnymi, co zastępowane jest przez korzystanie z Internetu.

³ www.bibliotekanml.pl.

Co piąty badany deklaruje codzienny kontakt z lekturami, $\frac{1}{4}$ czyta książki raz w tygodniu, a $\frac{1}{3}$ raz w miesiącu. Tylko 4,5% ankietowanych przyznaje, że nigdy nie czyta książek. Na tle ogólnopolskim wyniki te są bardzo dobre, jednak należy pamiętać, że badani to młodzież w wieku szkolnym, a czytanie lektur jest wymogiem stawianym przez nauczycieli.

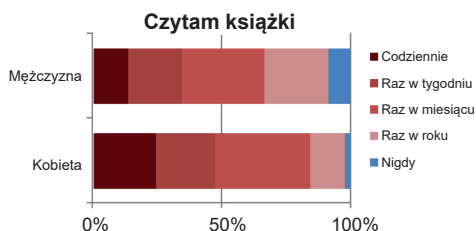
Znacznie mniejsza częstotliwość, co rozumiały, wiąże się z uczestnictwem w kulturze w formie uczęszczania do kina czy teatru. Z oferty kina raz w tygodniu korzysta 1,2% ankietowanych, raz w miesiącu już 58,8% badanych, natomiast tylko raz w roku kino odwiedza aż 38,7% respondentów. Respondenci, którzy przyznali, że nigdy nie chodzą do kina to 1,2% ogółu poddanych badaniu. Uczestnictwo w spektaklach teatralnych raz w miesiącu zadeklarowało 2,5% ogółu badanych, 82,2% respondentów przyznało, że korzysta z oferty teatru raz w roku. Natomiast aż 15,3% nigdy nie uczęszcza do teatru.

Część spośród wskazanych wyżej form aktywności (tab. 1) różnicuje się w zależności od cech respondentów. Czytanie książek to czynność częściej wskazywana przez kobiety – z różną regularnością po lekturę sięga, zgodnie z deklaracją, 97% respondentek, przy 91% ankietowanych płci męskiej. Kobiety blisko dwa razy częściej podają, że czytają książki codziennie (24% kobiet i 13% mężczyzn) – ryc. 2a. Pewne różnice dotyczą także korzystania z oferty filmowej (ryc. 2b) – raz w miesiącu uczęszcza do kina 62% badanych kobiet i 53% mężczyzn, wśród których kilku wskazało, że nigdy (taka odpowiedź nie pojawiła się w grupie kobiet). Pozostałe badane formy spędzania czasu wolnego powiązane z kulturą (oglądanie programów telewizyjnych, słuchanie muzyki i uczęszczanie do teatru) nie wskazują na zróżnicowanie ze względu na płeć respondentów.

Tabela 1. Częstotliwość wybranych form aktywności (związanych z kulturą) realizowanych przez respondentów

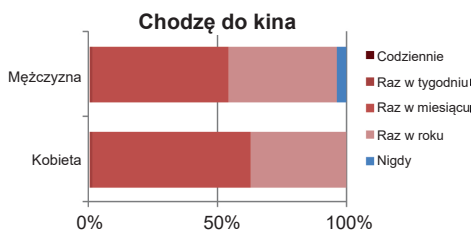
Częstotliwość	Aktywności				
	Czytam książki	Słucham muzyki	Oglądam TV	Chodzę do kina	Chodzę do teatru
Codziennie	20,9	94,4	52,4	0	0
Raz w tygodniu	22,5	4,8	35,5	1,2	0
Raz w miesiącu	34,8	0,4	6,9	58,8	2,5
Raz w roku	17,2	0,0	1,2	38,7	82,2
Nigdy	4,5	0,4	4,0	1,2	15,3
Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: oprac. własne na podstawie wyników badań ankietowych.

Ryc. 2a. Czytelnictwo, z podziałem na płeć

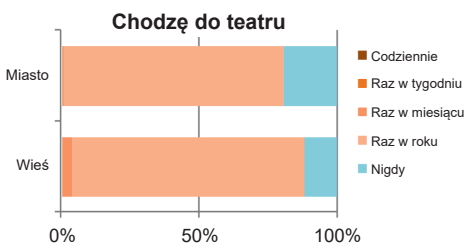
Źródło: oprac. własne.

Ryc. 2b. Wizyty w kinie, z podziałem na płeć

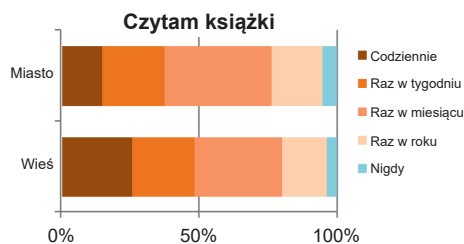
Źródło: oprac. własne.

Z kolei miejsce zamieszkania ankietowanych z podziałem na miasto i wieś różnicuje częstotliwość wskazywanych aktywności odnoszących się do czytelnictwa i uczęszczania do teatru (ryc. 3a, ryc. 3b). Co czwarty respondent mieszkający na wsi deklaruje, że czyta książki codziennie – w przypadku mieszkających w mieście robi to tylko 14%. Niespełna połowa młodzieży wiejskiej (48%) i aż 57% miejskiej sięga po książkę raz w miesiącu lub tylko raz w roku. Badani pochodzący ze wsi (12%) rzadziej niż mieszkańcy miasta (19%) wskazują, że nigdy nie uczęszczają do teatru, choć w ich przypadku ta instytucja jest łatwiej dostępna (w Nowym Mieście Lubawskim odbywają się zarówno przedstawienia teatru amatorskiego, jak i wystawiane są sztuki przez profesjonalnych aktorów). W przypadku pozostałych aktywności odpowiedzi obu grup respondentów są zbliżone, choć nieznacznie częściej uczestniczą w nich mieszkańcy wsi.

Ryc. 3a. Uczęszczanie do teatru a miejsce zamieszkania

Źródło: oprac. własne.

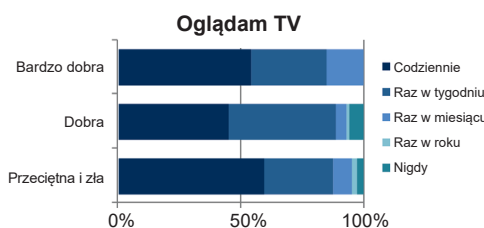

Ryc. 3b. Czytelnictwo a miejsce zamieszkania

Źródło: oprac. własne.

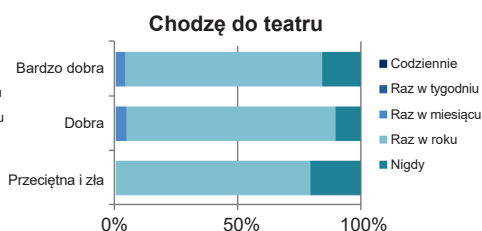
Sytuacja materialna respondentów to kolejna istotna cecha potencjalnie różniująca zachowania badanych. Należy jednak zaznaczyć, że ocena tego elementu ma charakter subiektywny i może zależeć od różnych dodatkowych czynników. Wskazuje na to fakt, że w ankiecie tylko kilka osób określiło swoją sytuację jako złą (ze względu na zbyt małą liczbę odpowiedzi połączono je z kategorią „przeciętna”). Stwierdzone pod tym kątem różnice w zachowaniach młodzieży nie są duże.

Nieco częściej programy telewizyjne oglądają osoby gorzej sytuowane (ryc. 4a), co może wynikać z trudności w dostępie do innych form. W tym kontekście uczęszczanie do teatru (kojarzone często z pociągającym koszty wyjazdem) nigdy nie było zrealizowane przez co piątego respondenta deklarującego przeciętną i złą sytuację materialną (ryc. 4b). Kategoria osób bardzo dobrze sytuowanych, częściej niż oceniający swoją sytuację dobrze, nigdy nie uczęszcza do teatru. W przypadku młodzieży pochodzącej z zamożniejszych rodzin może być to efektem większej dostępności do innych form rozrywki, np. za pośrednictwem szybkiego i nielimitowanego Internetu.

Ryc. 4a. Oglądalność telewizyjna a sytuacja materialna

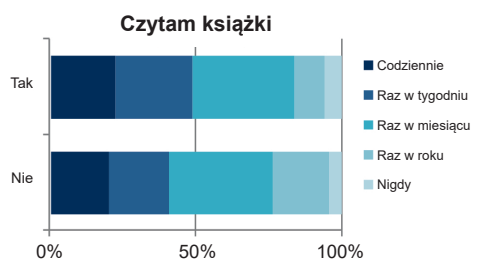
Źródło: oprac. własne.

Ryc. 4b. Uczęszczanie do teatru a sytuacja materialna

Źródło: oprac. własne.

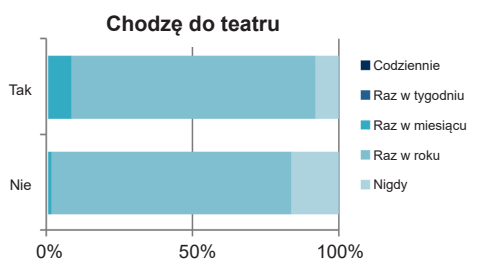
W badaniu sprawdzono także, czy występuje zależność między częstotliwością korzystania ze wskazanych form kontaktu z kulturą a zaangażowaniem się młodzieży w tworzenie wydarzeń kulturalnych. Analiza krzyżowa odpowiedzi wskazuje, że badany związek jest słaby, ujawnia się w przypadku czytelnictwa i uczęszczania do teatru. Respondenci czynnie partycypujący w kulturze podejmują te aktywności nieco częściej (ryc. 5a, ryc. 5b).

Objaśnienia: tak – angażuję się, nie – nie angażuję się w tworzenie wydarzeń kulturalnych w mieście

Ryc. 5a. Czytelnictwo a zaangażowanie w tworzenie kultury w mieście

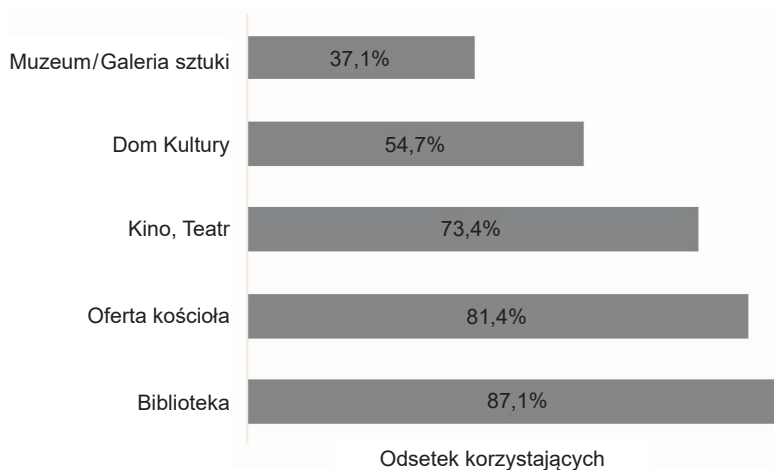
Źródło: oprac. własne.

Ryc. 5b. Uczęszczanie do teatru a zaangażowanie w tworzenie kultury w mieście

Źródło: oprac. własne.

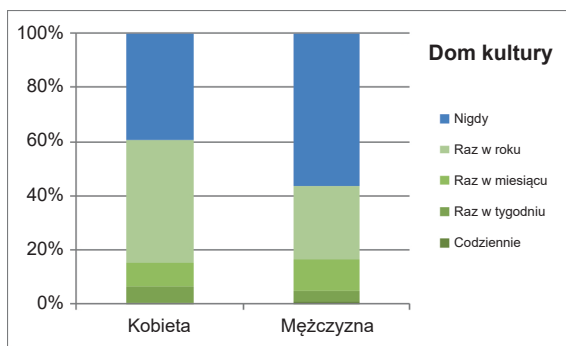
Na rozpoznane wyżej zachowania młodzieży istotny wpływ mogą mieć instytucje funkcjonujące w mieście, realizujące w założeniu działania związane z kulturą. W tym kontekście za istotne uznano ustalenie, z których spośród nich i z jaką częstotliwością korzystają respondenci, a także jak je oceniają. Jak wynika ze wskazań badanych (ryc. 6), zdecydowana większość (87%) odwiedza bibliotekę, w tym 58% raz w miesiącu. Po ofertę kościoła sięga 81%, w tym przypadku nieco ponad połowa (51%) respondentów korzysta z niej raz w tygodniu. Odpowiedź ta sugeruje, że ankietowani skojarzyli pytanie o ofertę kulturalną kościoła z odbywaniem praktyk religijnych, co zaburza uzyskany wynik. Z kolei kino i teatr odwiedza 73% badanych, przy czym aż 40% zaledwie raz w roku, a 31% raz w miesiącu. Z oferty domu kultury korzysta łącznie nieco powyżej połowy respondentów (55%), wśród których 39% odwiedza dom kultury tylko raz w roku. Około 6% badanych jest silniej związanych z tą instytucją kultury – korzysta z niej co najmniej raz w tygodniu. Zaledwie nieco ponad 1/3 respondentów (37%) należy do odwiedzających muzeum i galerię sztuki, w tym tylko około 4% robi to częściej niż raz w roku, choć w ofercie znajdują się wystawy prezentujące m.in. twórczość uczniów lokalnych szkół.

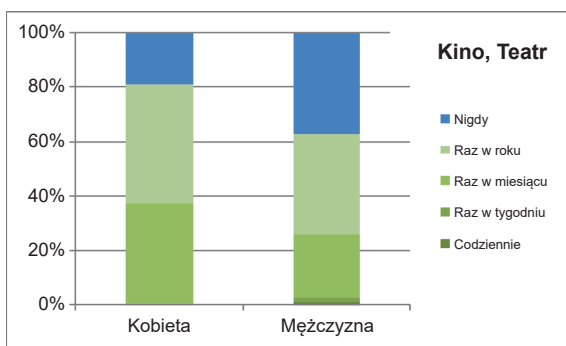
Ryc. 6. Odsetek korzystających z instytucji kultury w Nowym Mieście Lubawskim

Źródło: oprac. własne.

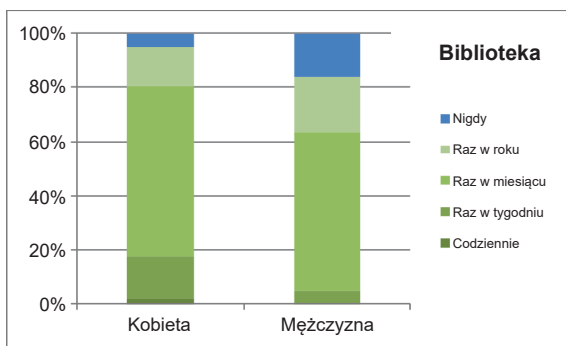
Zainteresowanie młodzieży poszczególnymi placówkami kultury w pewnych przypadkach zmienia się w zależności od cech respondentów. Z oferty domu kultury korzysta 60% kobiet i około 40% mężczyzn (ryc. 7a). Tak znaczna różnica dotyczy także kina i teatru, do których uczęszcza 80% kobiet i nieco ponad 60% mężczyzn (ryc. 7b). Pewne różnice wiążą się też z korzystaniem z biblioteki. Uczęszcza do niej aż 95% kobiet, w tym 80% co najmniej raz w miesiącu. W przypadku mężczyzn jest to odpowiednio 83% i 63% (ryc. 7c).

Ryc. 7a. Korzystanie z oferty domu kultury z podziałem na płeć respondentów
Źródło: oprac. własne.

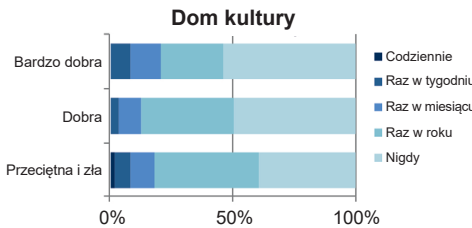
Ryc. 7b. Uczęszczanie do kina oraz teatru z podziałem na płeć respondentów
Źródło: oprac. własne.

Ryc. 7c. Korzystanie ze zbiorów biblioteki z podziałem na płeć respondentów
Źródło: oprac. własne.

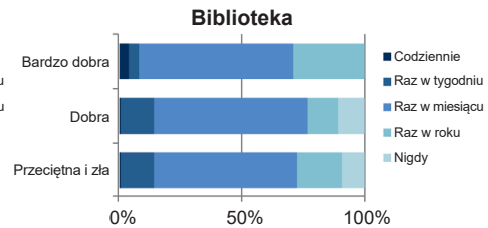
Związek między sytuacją materialną respondentów a odwiedzaniem placówek kultury zaznacza się w częstotliwości korzystania z oferty domu kultury i biblioteki (ryc. 8a i ryc. 8b). Pierwsza z tych placówek częściej przyciąga osoby o przeciętnej i złej sytuacji materialnej – łącznie 79%, natomiast już tylko 49% deklarujących dobrą i 54% wskazujących na bardzo dobrą sytuację. To wskazuje na ogromną rolę tej instytucji w przypadku młodzieży pochodzącej z rodzin o niskim dochodzie. Sytuacja dotycząca biblioteki kształtuje się odmiennie. Respondenci oceniający najlepiej swoją sytuację materialną korzystają z tej placówki z reguły raz w miesiącu (62%), nikt z badanych nie udzielił odpowiedzi,

że nigdy. Wśród gorzej sytuowanych było to około 10% ankietowanych. Wynik ten potwierdza znaną tezę, że warunki ekonomiczne rodzin uczniów kształtują ich potrzeby – nawyk czytania jest powszechniejszy wśród osób bardziej zamożnych, co zazwyczaj wiąże się z lepszym wykształceniem rodziców.

Ryc. 8a. Korzystanie z oferty domu kultury a sytuacja materialna

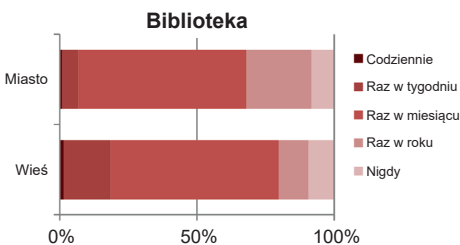
Źródło: oprac. własne.

Ryc. 8b. Korzystanie z oferty biblioteki a sytuacja materialna respondentów

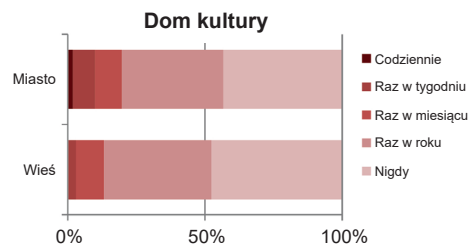
Źródło: oprac. własne.

Biblioteka i dom kultury to instytucje, w przypadku których różnicuje się częstotliwość korzystania ze względu na miejsce zamieszkania respondentów (ryc. 9a i ryc. 9b). Młodzież wiejska deklaruje, że zazwyczaj odwiedza bibliotekę raz w tygodniu lub raz w miesiącu (łącznie 78%), raz w roku czyni to tylko 11%. Wśród respondentów pochodzących z miasta jest to odpowiednio 67% i aż 23%. Odsetek niekorzystających z tej placówki jest w obu grupach zbliżony i wynosi około 10%. Częstsze wizyty w bibliotece respondentów mieszkających na wsi mogą wiązać się z zaspokajaniem potrzeby dostępu do Internetu (w mieście jest on bardziej dostępny w domu), co zapewnia ta placówka. Z kolei dom kultury nieco częściej odwiedzają badani zamieszkujący w mieście, w ich przypadku wskazywane są nawet codzienne wizyty.

Ryc. 9a. Korzystanie z biblioteki a miejsce zamieszkania

Źródło: oprac. własne.

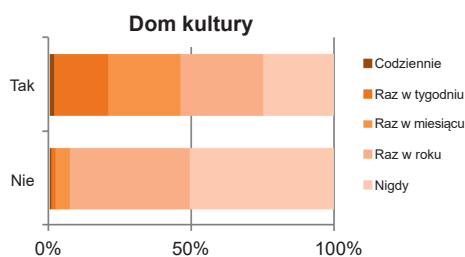
Ryc. 9b. Korzystanie z oferty domu kultury a miejsce zamieszkania

Źródło: oprac. własne.

Częstotliwość korzystania ze wskazanych instytucji powiązano z deklaracją dotyczącą angażowania się w tworzenie wydarzeń kulturalnych w mieście (ryc. 10a i ryc. 10b). Stwierdzona zależność dotyczy przede wszystkim domu kul-

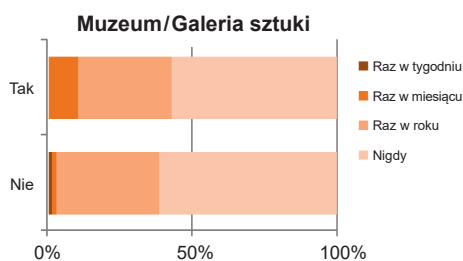
tury. Spośród respondentów kreujących kulturę, placówkę tę odwiedza aż 75%, wśród pozostałych już tylko 50%. W pierwszej grupie częstotliwość korzystania z oferty domu kultury jest zdecydowanie wyższa – odpowiedzi co najmniej raz w miesiącu lub częściej wskazało 46%, przy zaledwie 7% w drugiej grupie badanych. W niewielkim stopniu zależność ta dotyczy też muzeum i galerii sztuki (ryc. 10b) – młodzież angażująca się aktywnie w życie kulturalne miasta bywa w tej placówce nieco częściej. Trudno jednoznacznie ocenić na tej podstawie kulturotwórczą rolę rozważanych instytucji, jednakże dom kultury wydaje się spełniać swoje statutowe zadanie przyciągając młodzież chętną do włączenia się w działalność w obszarze kultury.

Objaśnienia: tak – angażuję się, nie – nie angażuję się w tworzenie wydarzeń kulturalnych w mieście

Ryc. 10a. Częstotliwość korzystania z oferty domu kultury a zaangażowanie w tworzenie kultury w mieście

Źródło: oprac. własne.

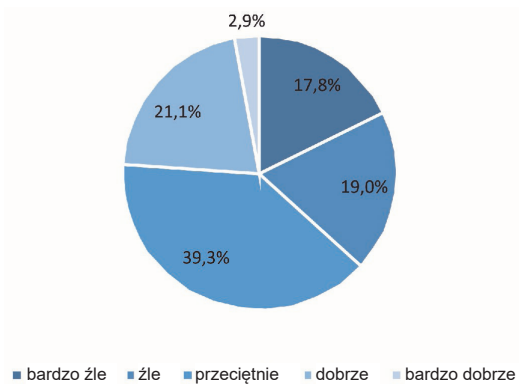
Ryc. 10b. Częstotliwość korzystania z oferty muzeum/galerii sztuki a zaangażowanie w tworzenie kultury w mieście

Źródło: oprac. własne.

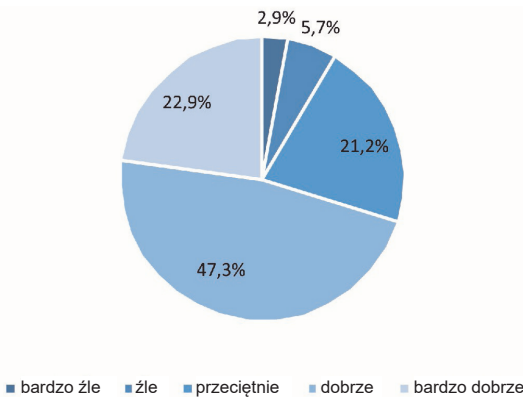
Przechodząc do analizy oceny oferty instytucji kulturalnych Nowego Miasta Lubawskiego przez respondentów należy pamiętać, że tak jak w przypadku partycypacji, ocena oferty kulturalnej zależy od jakości oferowanych usług oraz poziomu dopasowania oferty do potrzeb lokalnej społeczności.

W przeprowadzonym badaniu kwestionariuszowym działalność Miejskiego Centrum Kultury w Nowym Mieście Lubawskim uzyskała w większości przeciętne oraz złe oceny (ryc. 11). Blisko 18% ankietowanych uznało działalność domu kultury za bardzo złą, a 19% badanych za złą. W opinii 39% respondentów jest ona przeciętna. Niewiele, bo tylko 21% ankietowanych, uważa ofertę domu kultury za dobrą, a niespełna 3% ogółu uznało działanie tej instytucji za bardzo dobre.

Znacznie lepiej została przez respondentów oceniona Miejska Biblioteka Publiczna w Nowym Mieście Lubawskim (ryc. 12). Przez 23% badanych działania biblioteki zostały uznane za bardzo dobre. Aż 47% oceniło instytucję na poziomie dobrym, 21% respondentów działalność biblioteki uważa za przeciętną. Tylko niespełna 6% respondentów uznało działanie instytucji za złe, a niewiele, bo prawie 3% przyznało ocenę bardzo złą.

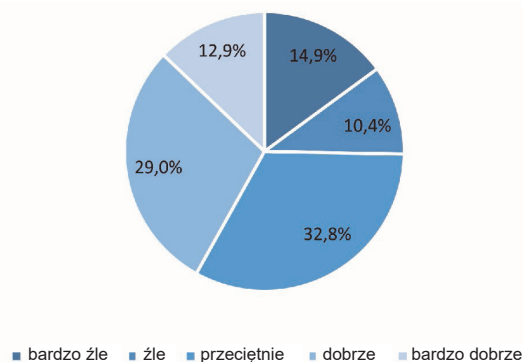

Ryc. 11. Ocena działań Miejskiego Domu Kultury przez respondentów
Źródło: oprac. własne.

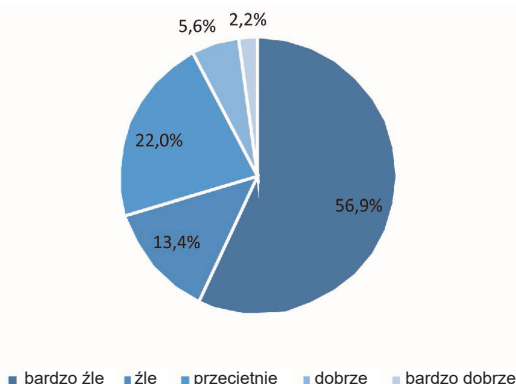
Ryc. 12. Ocena działalności Miejskiej Biblioteki Publicznej przez respondentów
Źródło: oprac. własne.

Ofertę kościoła oceniło 241 respondentów, 7 wstrzymało się od odpowiedzi na zadane pytanie. Działalność kościoła w sferze kultury została oceniona przez respondentów w bardzo zróżnicowany sposób (ryc. 13). Za oceną bardzo dobrą opowiedziało się 13% ankietowanych, w opinii 29% ankietowanych jest ona dobra, za przeciętną uznało ją 33% badanych, 10% opowiedziało się za oceną złą, natomiast bardzo źle oceniło działalność tej instytucji 15% ogółu badanych osób.

Ryc. 13. Ocena oferty kościoła przez respondentów
Źródło: oprac. własne.

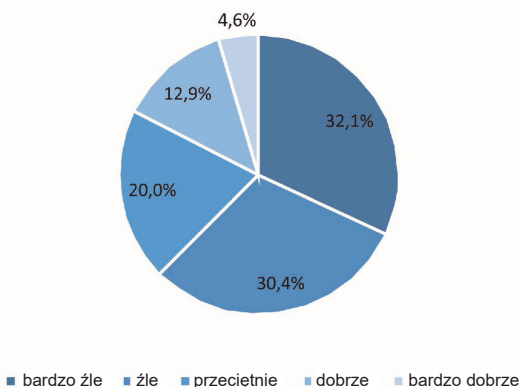
Ofertę Muzeum Ziemi Lubawskiej zlokalizowanego w Nowym Mieście Lubawskim ankietowani oceniali przeważnie źle lub bardzo źle (ryc. 14). Takiej odpowiedzi udzieliło odpowiednio 13% oraz 57% badanych. 22% uznało ofertę muzeum za przeciętną, niespełna 6% oceniło ją jako dobrą, a tylko według 2% ankietowanych zasługuje ona na miano dobrej.

Ryc. 14. Ocena działalności muzeum, galerii sztuki przez respondentów

Źródło: oprac. własne.

Analogiczne do opinii na temat działalności muzeum kształtują się oceny kina „Harmonia” (ryc. 15). Respondenci oceniając tę instytucję przyznawali przeważnie oceny źle lub bardzo źle. Bardzo źle oceniło działalność kina 32%, a źle nieco mniej, bo 30% badanych osób. Działalność kina przez 20% ankietowanych została uznana za przeciętną, 13% respondentów uważa ją za dobrą, a tylko według niespełna 5% zasługuje ona na ocenę bardzo dobrą.

Ryc. 15. Ocena działalności kina, teatru przez respondentów

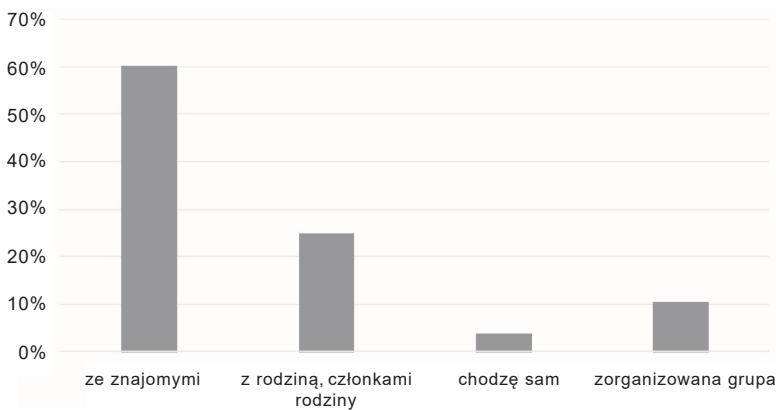
Źródło: oprac. własne.

Po ustaleniu jak często młodzież uczestniczy w działaniach związanych z kulturą oraz jak ocenia działalność placówek działających na terenie miasta, zadano również pytanie o to z kim najczęściej respondenci uczestniczą w wydarzeniach kulturalnych. Jak wynika z zebranych odpowiedzi, z reguły towarzyszą im znajomi lub członkowie rodziny (ryc. 16). Do uczestnictwa w kulturze

wraz ze znajomymi przyznało się 60% ankietowanych, 25% badanych wskazuje, że w wydarzeniach tego typu bierze udział najczęściej z rodziną, 10% twierdzi, że najczęściej w ramach zorganizowanej grupy, natomiast tylko 4% przyznało, że doświadcza kultury samotnie.

Interesującym zagadnieniem było uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych innych miast. Na pytanie „Czy korzysta Pan/i z oferty kulturalnej innego większego miasta, zlokalizowanego niedaleko miejsca zamieszkania?” odpowiedziało łącznie 248 ankietowanych, z czego 81,5% wypowiedziało się na ten temat twierdząco.

Najczęściej wskazywanym miastem była Iława, którą wymieniono ponad 80 razy, co wiąże się z bliskim położeniem tego ośrodka – dystans między Iławą a Nowym Miastem Lubawskim to zaledwie 23 km.

Ryc. 16. Uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych mieszkańców Nowego Miasta Lubawskiego

Źródło: oprac. własne.

3.6. Dyskusja

Zastany charakter uczestnictwa w sektorze kultury w Nowym Mieście Lubawskim jest zbliżony z dominującymi zachowaniami mieszkańców małych miast w Polsce, wśród których można wyróżnić niechęć do uczestnictwa czy też pobieżny odbiór oferty kulturalnej miasta (Burszta 2005). Ograniczona oferta kulturalna lub jej całkowite niedopasowanie do potrzeb mieszkańców jest najczęstszą przyczyną typowej awersji do czerpania korzyści z miejskich zasobów kultury. Mieszkańcy, którzy nie znajdują oferty adekwatnej do swoich oczekiwań zmuszeni są korzystać z propozycji innych ośrodków miejskich. Najczęściej są to większe miasta, w których zlokalizowane są np. komercyjne sieci multipleksów kinowych. Ze względu na brak zainteresowania ze strony mieszkańców nieren-

towne instytucje kultury utrzymywane są przez samorządy, a przy niskim dofinansowaniu brakuje realnych szans na poprawienie jakości świadczonych przez nie usług.

Biorąc pod uwagę oczekiwania lokalnej społeczności potwierdza się, iż potrzebne są zmiany w obszarze oferty kulturalnej Nowego Miasta Lubawskiego. Dzięki temu potencjalny odbiorca zaspokoi i rozwinię swoje zainteresowania, przez co stanie się również twórcą sektora kultury, mającym realny wpływ na kształtowanie charakteru miejsca zamieszkania.

Z problemem niskiego poziomu uczestnictwa mieszkańców w sektorze kultury, tak jak ma to miejsce w Nowym Mieście Lubawskim, boryka się bardzo dużo małych miast w Polsce. Dotyczy to szczególnie ośrodków o znaczeniu lokalnym. Stan obiektów instytucji kultury wpływa negatywnie na zaangażowanie mieszkańców.

Z obserwacji poczynionych w trakcie badania kwestionariuszowego można wywnioskować, iż część respondentów odczuwa potrzebę partycypowania w kulturze, a sposobem na jej zaspokojenie staje się korzystanie z oferty większego miasta położonego w bliskim sąsiedztwie, mimo konieczności poniesienia dodatkowych kosztów z tym związanych. Z pewnością zjawisko to silniej zaznacza się wśród badanych osób młodszych niż w grupie pozostałych mieszkańców. Gotowość przedstawicieli pokolenia Z do pokonywania przeszkody odległości sugeruje, że zapotrzebowanie na obcowanie z kulturą jest dobrym prognostykiem na przyszłość.

3.7. Podsumowanie

Podsumowując wyniki przeprowadzonych badań warto za punkt wyjścia przyjmując słowa W. Burszty, który zauważył, że coraz bardziej upowszechnia się nowy „model uczestnictwa w kulturze – pozainstytucjonalny w tradycyjnym sensie, zapośredniczony medialnie i charakteryzujący się nieustanną zmianą oferty i pogłębiającą się krótkotrwałością «obowiązujących» wartości” (Burszta 2010: 142).

Analizowane zachowania młodzieży odnoszą się zarówno do form instytucjonalnych, jak i pozainstytucjonalnych, jednak te drugie wydają się mieć coraz większe znaczenie, szczególnie w realiach życia w małym mieście. Z zebranych opinii wynika, że najpowszechniejszą czynnością związaną z uczestnictwem w kulturze jest słuchanie muzyki, z którą zdecydowana większość respondentów ma codzienny kontakt. Swego rodzaju fenomen korzystania z kultury muzycznej na tak szeroką skalę wynika ze specyfiki generacji Z, która posiada wysokie kompetencje technologiczne – ich brak ujawniający się częściej w starszych grupach wieku może działać silnie ograniczająco. W przypadku innych form kultury ich percepcja może w większym lub mniejszym stopniu zależeć od pięciu barier uczestnictwa w kulturze, tj. ekonomicznej (dochód), czasowej (czas wolny),

przestrzennej (dostępność instytucji kulturalnych), aspiracji (interesy, dążenia) i percepcyjnej (wykształcenie, sprawność komunikacyjna) (Tyszka 1987). Te tradycyjne bariery w małym mieście mogą dodatkowo odgrywać większą rolę, aniżeli ma to miejsce w przypadku miasta dużego. Potwierdza to także analiza pozostałych, najczęściej wskazywanych aktywności. Jest wśród nich oglądanie programów telewizyjnych (z częstotliwością mniejszą od przeciętnej dla ogółu Polaków, ale typową dla młodzieży), które nie wymaga pokonywania przeszkód i czytelnictwo (nigdy nie czyta tylko 4,5% respondentów). W drugim wymienionym przypadku zastanawiające jest jednak na ile dość częsty kontakt z książką wynika z potrzeby obcowania z tą formą kultury, a na ile jest traktowany jako obowiązek szkolny.

Pozostałe aktywności związane z formami instytucjonalnymi (uczęszczanie do kina i teatru) realizowane są z mniejszą częstotliwością. Kino chętniej odwiedzają kobiety, co jest dla nich okazją do spotkania towarzyskiego. Oczywiście uczęszczanie do kina nie jest jedyną formą uczestnictwa w kulturze filmowej. Pokolenie Z jest w stanie śledzić premiery filmowe w Internecie, tym samym ta forma kultury staje się (szczególnie dla nich) coraz bardziej pozainstytucjonalna. Dzieje się tak zwłaszcza wtedy, gdy lokalna oferta nie jest w stanie sprostać oczekiwaniom odbiorców. Jeszcze silniej dotyczy to uczestniczenia w przedstawieniach teatralnych – ubogi repertuar dostępny na miejscu lub konieczność dojazdu do teatru w innej miejscowości (co potwierdzają w badaniu) oraz bariera percepcyjna powodują, że ankietowani bardzo rzadko biorą udział w przedstawieniach teatralnych.

Poważnym problemem jest także niewielkie zainteresowanie respondentów sztukami plastycznymi i zbiorami muzealnymi. Około $\frac{2}{3}$ z nich nie odwiedziło galerii sztuki połączonej z muzeum ani razu w ciągu roku. Generalnie wystawy cieszą się niewielkim zainteresowaniem młodzieży, czego powodem bywa zbyt tradycyjna forma przekazu. W warunkach małego miasta problem ten jest zwielokrotniony poprzez nierentowność tego typu placówek, ograniczone zasoby ekspozycyjne, lokalowe, kadrowe. Przekłada się to na opinie badanych na temat funkcjonowania muzeum i galerii sztuki, zgodnie z którymi aż 70% uważa, że placówka ta działa źle (łącznie 8% twierdzi, że dobrze i bardzo dobrze). Jest to najgorzej postrzegana instytucja kultury w mieście, choć podobnie wysoki odsetek badanych (62%) negatywnie ocenia kino i teatr.

Spośród instytucji kultury najważniejszych dla młodzieży należy wskazać dwie placówki. Pierwsza z nich to Miejska Biblioteka Publiczna, do której uczęszcza aż 87% badanych, z pewną nadwyżką pochodzących ze wsi. Istotne jest to, że ankietowani bardzo wysoko oceniają sposób funkcjonowania biblioteki (70% uważa, że działa dobrze lub bardzo dobrze, przy 8% ocen negatywnych), co świadczy o tym, że odpowiada potrzebom (np. zapewnia dostęp do Internetu), jest miejscem spotkań. Nie stwierdzono jednak w przypadku tej instytucji związku między częstotliwością korzystania z niej a zaangażowaniem w tworzenie kultury

w mieście. Zależność taka dotyczy w zasadzie tylko jednej placówki, tj. Miejskiego Centrum Kultury (określanego w ankiecie jako dom kultury). Odwiedza je znacznie mniej respondentów niż bibliotekę, częściej mieszkających w mieście, deklarujących nieco gorszą sytuację ekonomiczną. Kluczowe jest jednak to, że Centrum przyciąga młodzież zainteresowaną podejmowaniem aktywnych działań w obszarze kultury. Grupa ta nie jest zbyt liczna, wśród ankietowanych dominuje bowiem głównie bierne uczestnictwo w kulturze. Objawia się ono czytaniem książek, słuchaniem muzyki czy oglądaniem telewizji. Sporadycznie badani korzystają z oferty teatru czy też kina, w tym celu udają się do większych miast.

Specyficzny model partycypacji w kulturze spowodowany jest utrudnioną dostępnością oraz nieadekwatnym dopasowaniem oferty sektora kultury do potrzeb mieszkańców małego miasta. Badane pokolenie Z radzi sobie z tym problemem dzięki umiejętnościom technologicznym, pozwalającym na eliminowanie wskazanych ograniczeń. Ten pozainstytucjonalny model, realizowany bardzo często indywidualnie lub w grupie rówieśniczej, bez udziału osób pełniących rolę przewodnika, opiera się z reguły jedynie na uczestnictwie w kulturze popularnej, a percepcja kultury wysokiej okazuje się zbyt trudna. Zgodnie z postawioną tezą charakter uczestnictwa w kulturze wpływa na sposób partycypacji, w tym przypadku nie zapewniając występowania jej pogłębionego etapu. Być może jednak na zainteresowanie kulturą przedstawicieli pokolenia Z, zwłaszcza w małym mieście, należy spojrzeć z zupełnie innej perspektywy, zastanawiając się nad przedefiniowaniem terminu „uczestnictwo w kulturze”.

Literatura

- Będzik B., 2008, *Bariery i możliwości generowania kapitału społecznego na obszarach wiejskich w Polsce*, „Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia”, 7(4): 27–34.
- Będzik B., 2010, *Deficyt kapitału społecznego zwiastunem nadchodzących kłopotów*, „Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia”, 9(1): 15–22.
- Bobrowska E., 2009, *Dom kultury jako instytucja społeczeństwa obywatelskiego*, [w:] *Dom kultury w XXI wieku: wizje, niepokoje, rozwiązania*, Centrum Edukacji i Inicjatyw Kulturalnych, Olsztyn, współpr. wydaw. Instytut Radlińskiej, Warszawa: 35–44.
- Broszkiewicz W., 2010, *Kapitał kulturowy młodego pokolenia Polski współczesnej. Studium na przykładzie wybranych społeczności Podkarpacia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
- Burszta W., 2005, *Antropologia kultury. Tematy, teorie, interpretacje*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań.
- Burszta W., 2010, *Opisać rewolucję*, [w:] Filiciak M., Danielewicz M., Halawa M., Mazurek P., Nowotny A. (red.), *Młodzi i media. Nowe media a uczestnictwo w kulturze. Raport Centrum Badań nad Kulturą Popularną SWPS*, <http://bi.bazeta.pl/im/9/7651/m7651709.pdf> (dostęp: 15.12.2011).

- Czyż T., 2000, *Zróźnicowanie wymiaru ludnościowo-urbanizacyjnego nowych województw*, „Przegląd Geograficzny”, 72(4): 447–465.
- Dąbrowski L., Kwiatkowski M., Lepa M., Środa-Murawska S., Grzelak-Kostulska E., 2016, *Aktywność turystyczna generacji Z*, Wydawnictwo „Kto jest Kim”, Warszawa.
- Duxbury N., Campbell H., Keurvorst E., 2011, *Developing and revitalizing rural communities through arts and culture*, „Small Cities Imprint”, 3(1): 111–122.
- Eberhardt P., 1986, *Krajowy system osadniczy*, „Czasopismo Geograficzne”, 57(1): 21–45.
- Fagence M., 2014, *Citizen Participation in Planning*, Elsevier, Pergamon Press.
- Ford G., 2006, *Businesses Told Value of Adapting Message to All Age Groups*, „Knight Ridder Tribune Business”, November 8, 1.
- Gąciarz B., Ostrowska A., Pańków W., 2008, *Integracja społeczna i aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych zamieszkałych w małych miastach i na terenach wiejskich: uwarunkowania sukcesów i niepowodzeń. Raport z badań*, Instytut Filozofii i Socjologii PAN.
- Górka M., 2013, *Wizerunek lokalnego przywódcy we współczesnej instytucji samorządowej*, „Przegląd Zachodniopomorski”, 28(04): 61–81.
- Grier S., Mensinger J., Huang S., Kumanyika S., Stettler N., 2007, *Fast-Food Marketing and Children's Fast-Food Consumption: Exploring Parents' Influences in an Ethnically Diverse Sample*, „Journal of Public Policy & Marketing”, 26(2): 221–235.
- Grzelak-Kostulska E., 2009, *Problemy demograficzne małych i średnich miast Polski*, [w:] Poczobut J. (red.), *Specyfika odnowy małych i średnich miast w Polsce*, Stowarzyszenie Forum Rewitalizacji, Kraków: 101–115.
- Janoś-Kresło M., 2008, *Usługi społeczne a zrównoważony rozwój regionów*, „Monografie i Opracowania”, 554, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa.
- Jedlewska B., Skrzypczak B., 2009, *Dom kultury w XXI wieku – wizje, niepokoje, rozwiązania*, Wydawnictwo Centrum Edukacji i Inicjatyw Kulturalnych, Olsztyn.
- Kirby P., Lanyon C., Cronin K., Sinclair R., 2003, *Building a culture of participation: Involving children and young people in policy, service planning, delivery and evaluation*, Handbook.
- Klasik A., 2014, *Sektor kultury i przemysły kreatywne w rozwoju regionu na przykładzie Aglomeracji Górnośląskiej*, http://www.creativepoland.eu/documents/baza-wiedzy/n_62fb3ac_sektor_kultury_i_przemysly_kreatywne_w_rozwoju_regionu_na_przykladzie_aglomeracji_gornoslaskiej.pdf (dostęp: 18.08.2014).
- Kotarski H., 2013, *Kapitał ludzki i kapitał społeczny a rozwój województwa podkarpackiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów.
- Krajewski M., 2013, *W kierunku relacyjnej koncepcji uczestnictwa w kulturze*, „Kultura i Społeczeństwo”, 1: 29–67.
- Kwiatek-Sołtys A., 2004, *Małe miasta województwa małopolskiego w okresie transformacji systemowej*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków.
- Landry C., Hyams J., 2013, *Creative City Index: Measuring the Pulse of the City*, Comedia.
- Levasseur M., Richard L., Gauvin L., Raymond É., 2010, *Inventory and analysis of definitions of social participation found in the aging literature: Proposed taxonomy of social activities*, „Social Science & Medicine”, 71(12): 2141–2149.
- Lis A., Lis A., 2014, *Zarządzanie kapitałami w klastrach: kapitał społeczny, kulturowy, ekonomiczny i symboliczny w strukturach klastrowych*, Wydawnictwo Difin, Warszawa.

- Mazur K., 2009, *Rola małych i średnich przedsiębiorstw w procesie odnowy małych miast*, [w:] Poczobut J. (red.), *Specyfika odnowy małych i średnich miast w Polsce*, Stowarzyszenie Forum Rewitalizacji, Kraków: 84–95.
- Morrone A., 2006, *Guidelines for measuring cultural participation*, UNESCO, Montreal.
- Namyślak B., 2013, *Działalności twórcze a rozwój miast: Przykład Wrocławia*, Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- Obłąkowska-Kubiak K., 2014, *Sektor kultury i kreatywny jako wyzwanie dla małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, „Studia Ekonomiczne Regionu Łódzkiego”, 13: 33–45.
- Przybyszewska U., 1982, *Przemiany uczestnictwa kulturalnego społeczeństwa polskiego w świetle badań socjologicznych*, Instytut Kultury, Warszawa.
- Robbins D., 2005, *The origins, early development and status of Bourdieu's concept of 'cultural capital'*, „The British Journal of Sociology”, 56(1): 13–30.
- Sanetra-Szeliga J., 2013, *Sektor kultury a rozwój gospodarczy miasta*, [w:] Hausner J., Karwińska A., Purchla J. (red.), *Kultura a rozwój*, Wydawnictwo Narodowego Centrum Kultury, Warszawa: 413–434.
- Szlenk-Dziubek D., Miśkowiec M., Dobosz-Mucha A., Goras E., Jadach-Sepioło A., Janas K., Ogrodowski J., 2018, *Przestrzeń do dialogu: Praktyczny podręcznik o tym, jak prowadzić partycypację społeczną w planowaniu przestrzennym*, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju, Departament Polityki Przestrzennej, Warszawa.
- Środa-Murawska S., 2013, *Usługi kulturalne w małych miastach*, „Wiadomości Statystyczne”, 11: 37–51.
- Środa-Murawska S., 2019, *Rozwój oparty na kulturze – doświadczenia średnich miast w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Toruń.
- Środa-Murawska S., Biegańska J., Dąbrowski L., 2017, *Perception of the role of culture in the development of small cities by local governments in the context of strategic documents – a case study of Poland*, „Bulletin of Geography. Socio-Economic Series”, 38: 119–130.
- Środa-Murawska S., Dąbrowski L.S., Smoliński P., 2018, *When dreams come true – urban land use and management trends desired by residents and participatory budgeting – a case study in Toruń*, „Urban Development Issues”, 60(1): 31–42.
- Tyszka A., 1987, *Interesy i ideały kultury. Struktura społeczeństwa i udział w kulturze*, PWN, Warszawa: 163–165.
- Williams K., Page A., 2010, *Marketing to the Generations*, „Journal of Behavioral Studies in Business”: 1–17.
- Zajadacz A., 2014, *Pokolenia X, Y, Z a fenomen turystyki*, [w:] Śledzińska J., Włodarczyk B. (red.), *Międzypokoleniowe aspekty turystyki*, Wydawnictwo PTTK „Kraj”, Warszawa: 55–68.

Źródło internetowe

<http://www.bibliotekanml.pl>

Historia artykułu

Data wpływu: 30 października 2019

Data akceptacji: 31 grudnia 2019